

223. Van Dale, de letter R (4)

1. Het rijppunt is het dauwpunt. De rijkaart had een rijkaart. Veel rijpjes maken een bezem. Dit is drie- à vierjarig (3- à 4-jarig) griendhout. In de duinen stond een rijsschutting (of was het een rij schuttingen?). We eten rijstesoepe (rijstsoep). Een rijstmes is een aniani. Sake (saki) is rijstwijn. In een rijtuigremise staan geen koetsen. Japan is het land van de rijzende zon. In de riksja ging mijn hart van rikketik. Als korenstengels rild (gewestelijk) zijn, zijn ze slank. De hele rimram is vaak gedaas. Was de rimpelbuisobstakelbeveiligersontwerpersgratificatie de moeite waard?

2. Ook met ringen zijn we rijk bedeed: de ring van Gyges bezitten (je onzichtbaar kunnen maken), de ring van Cardanus (cardanusring, cardanring), de ring(en) van Saturnus en de bol en ring van 's-Gravesande. Een dalmatiër is een rijst-met-krentenhond. Bestaat de munt van Maleisië, de ringgit, uit ringgitzilver? De rinoceros leed aan rinitis. Hij richtte zijn riotgun op de ripdealers. Was me dat even rire entre cuir et chair (in zijn vuistje lachen). De masculiene risee van de stad hield van ris de veau (kalfszwezerik). Als je risico draagt, ben je risicodragend. Risicomijdend gedrag is risico vermijdend. Risky business is af te raden.

3. Is dat nou risotto of rissole? Ristretto is een zeer sterke espresso. Ritalin gebruik je bij ADHD-verschijnselen. Een driedubbele rittberger is knap lastig. Het rivastigmine kan alzheimer vertragen. Heeft Zeeuws-Vlaanderen binnenkort een rivièraklimaat? Rivierblindheid is onchocersiasis. Ze waren als kat en hond, alleen maar bezig met rixari de lana caprina (ruzie maken over niets). Een rji is een rijksjeugdinstelling. De RLD is de Rijksluchtvaartdienst, de rlws is de rijkslandbouwwinterschool. De RMS is de Republiek Maluku Selatan. RNA staat voor rubonucleic acid en RNZ voor ribonucleïnezuur.

4. Een roadsong is een country-and-westernlied over een onderweg zijnde iemand. Een ROA-woning betreft de Regeling Opvang Asielzoekers. Zij droeg haar robbenvellen tasje. Een robbedoos is een spring-in-'t-veld. Een robe de chambre is een kamerjapon. De robusta [oe] is een koffieplant. Dit roc doet het goed. Die ouwe rocker heeft mijn sympathie. De afkorting R.I.P. staat voor 'requiesca(n)t in pace', maar voor anderen betekent het 'rest in peace'. De rns was vroeger in Vlaanderen de rijksnormaalschool. Rinse appelstroop smaakt zuur. De recto is de voorzijde van een blad (in een boek rechts), de achterzijde (links) is de verso. Als bijwoord korten we die termen af tot r^o [èr-oo] of r. respectievelijk v^o [vee-oo] of v.

5. Roodvonk (scarlatina) is geen rodehond (rubeola, rubella). Als dat geen rodeoortjesverhaal (Jaarboek 2007) is... Wat zou een kweker met rodo bedoelen? De Nederlandse roede is pakweg driemaal zo lang als de Amsterdamse roede. De roedjak is een soort van sla. Een roe-end functioneert bij een molenwiek. Een roei-eend is ook een eend. De roei- en zeilvereniging floreerde. Die kerel is toch van de roeivereniging (handjegauw)? Duiven roekoeën. Het Roelandslied is een van de Karelromans. Esther en Eva zijn bereide roelen. Nieuwe haring heet ook Hollands roem. Hier, pak aan, die Rijnsse roemer. Heeft de duivel hem gehaald of heeft God hem tot Zich geroepen?

6. Met haoma en soma zou men zich goddelijk inzicht verschaffen. Een roesje kan een ruiche zijn. Bister is roestbruin. Moet roestvrij staal, rvs, aan elkaar geschreven worden of niet? En een roestvrijstalen wasbak, hoe zit dat? Hij was helemaal roetetoeter. Ik ging met pa en moe samen naar de roetsjbaan toe (om te roetsjen). Bij het roezemoezen ontstond veel geroezemoes. Ja, Roger, alles begrepen en over (de spelnaam voor R komt van 'received'). Je kunt moeilijk van de roggeoogst eten als je een roggentaart in de keel hebt. De rohypnol oftewel de rooie knol is de vergeetpil. De ROI is de return on investment. De Roi-Soleil is de Zonnekoning, maar de rois fainéants zijn de nietsdoende koningen, die dus nietsdoen.

7. Een Schotse rok is een kilt. Bij schaken heb je de lange en de korte rokade, daarbij rokeer je. Zat hij in de coupé roken (de rookcoupé) of in de coupé niet-roken? Het orleaan oftewel anatto is rokou. Hoe oud zijn de Dode Zeerollen? Hoeveel roepie doet de roepia? Een r.o.g. is in Nederland een rijksopvoedingsgesticht. Een rokkenjager is een womanizer. Een bohemien leidt een bohèmeleven, maar wat doet een bohemienne? Deze rolf bevindt zich tussen straat en stoep. Een epicycloïde is een rolkromme. Daar lag hij met mijn vriendin te rollebollen.

8. Met een rollerball kun je schrijven. Een rolstaartbeer is een kinkajoe, maar een rink is een rolschaatsbaan. Een rolroer is een aileron. Een cycloïde is een roltrek en een tonneau is een rolvlucht. In de rolykit berg je gereedschap op. Er zijn ROM- en RAM-geheugens; en vergeet ook de rompacks niet. Roma aeterna is het eeuwige Rome. De eetbare romaine is Romaanse sla. Een roman à clef is een sleutelroman, in een roman à thèse wil een schrijver iets verdedigen. De romanesco is een bloemkoolvariëteit. Romanesk lijkt daarop, maar betekent: avontuurlijk. Het Engels is een sterk geromaniseerde Germaanse taal, zo beweerde de romaniste glashard en doodleuk.

9. Romatomaten (Jaarboek 2009) hebben meestal niet de vorm van een rombendodecaëder. Een romcom (Jaarboek 2007) is een romantische comedy, vanzelfsprekend niet: komedie. Is het nu rombom of rombombom? De Romeinse curie was bij de Romeinse kwestie betrokken. Die kon niet in de römertopf worden gestopt, want dat is geen doofpot. Is dat Romeinsrechtelijk wel juist? De aanduiding 'Romeins-katholiek' betekent een specifieke manier van katholiek. Een rommelhypotheek is een subprime (Jaarboek 2008). Op Driekoningen loop je met de rommelpot. Het roll-overkrediet werd flink gewijzigd.

10. De romein en de romulus zijn lettertypen. Een romusha is een Indonesische dwangarbeider. De ronds de jambe werden magnifiek uitgevoerd. Een circulaire is een rondgaande brief en een rondetafel is een verkorting van rondetafelgesprek. Een rondhaak is een draai-ijzer met ronde sneden. Rondlijvig is pyknisch. Het rond-point is een ster in een stratennetwerk. In de rondte is her- en derwaarts. Een ronkedor is een eenzame olifant. Iemand röntgenen levert een actinogram op. De Rooie Vrouwen hadden het over het rode spook van het Rode Leger. Het rode brazielhout vindt je kompaan niet op het Rode Plein in Moskou. De Rode Halve Maan is de islamitische pendant van het Rode Kruis, dat overigens de Rode Davidster niet erkent.

11. De roodaarden pot viel in duigen. Roodblindheid is anerytropsie. Ze droeg een roodgebloemde blouson en had rooddooraderde ogen. De telefoon van de roodgeschorste (Jaarboek 2007) voetballer stond roodgloeiend. Roodijzererts komt in twee modificaties voor: hematiet en maghemiet. Cupriet is roodkopererts en een roodkrijttekening is een sanguine. Ook roodlakense koeien loeien. Taleggio is een roodschimmelkaas (jaarboek 2009). Een roofbij rooft en een roofblei is een karperachtige vis. Hij had wel een vrouw, maar door abductie verkregen. Rookzout smaakt naar de rook van hickory. Een rookie is een eerstejaarsporter.

12. Een Rotarian is lid van de Rotary, maar zit als regel niet aan de rotarytafel, hoe vreemd dat ook klinkt. Een roroschip is een rij-op-rij-afschip. Roomgoed is faience. Geef de roombutyrometer eens aan, wil je? De rooming-in vindt in een ziekenhuis plaats. Sorry, ik bedoel de cremometer. Het rijke roomse leven refereert aan de Kerk van Rome en dus aan het Heilige Roomse Rijk. De rooms-rode coalitie deed het goed. Er zijn rubensfiguren die aan de meest enge ziektes lijden.

Rein Leentfaar